

180. Tollitur adhuc obligatio litis contestatione, si modo legitimo iudicio fieri actum. Nam tunc obligatio quidem principalis dissolvitur, incipit autem teneri reus litis contestatione; sed si condemnatus sit, sublata litis contestatione incipit ex causa iudicati teneri. Et hoc est, quod apud veteres scriptum est ante litem contestatam dare debitorem oportere, post litem contestatam condemnari oportere, post condemnationem iudicatum facere oportere.

181. Unde fit, ut si legitimo iudicio debitum potioro, postea de eo ipso iure agere non possim, quia inutiliter intendo DARI MIHI OPORTERE, quia litis contestatione dari oportere desit. Aliter atque si imperio contententi iudicio egerim; tunc enim nihilo minus obligatio durat, et ideo ipso iure postea agere possum, sed debeo per exceptionem rei iudicatae vel in iudicium deductae summovei. Quae autem legitima iudicia et quae imperio continentia sint, sequenti commentario referemus.

182. Transeamus nunc ad obligationes quae ex delicto nascuntur, veluti si quis furtum fecerit, bona rapuerit, damnum dederit, iniuriam commiserit; quarum omnium rerum uno genere consistit obligatio, cum ex contractu obligationes in IIII ge-

nera diducantur, sicut supra exposuimus.

183. Furtorum autem genera Ser. Sulpicius et Masurius Sabinus III esse dixerunt, manifestum et nec manifestum, conceptum et oblatum; Labeo duo, manifestum et nec manifestum; nam conceptum et oblatum species potius actionis esse furto cohaerentes quam genera furtorum; quod sane verius videtur, sicut inferius apparebit.

184. Manifestum furtum quidam id esse dixerunt, quod dum fit deprehenditur. Alii vero ulterius, quod eo loco deprehenditur, ubi fit, veluti si in oliveto olivarum, in vineto ulmarum furtum factum est, quamdiu in eo oliveto aut vineto fur sit; aut si in domo furtum factum sit, quamdiu in ea domo fur sit. Alii adhuc ulterius eo usque manifestum furtum esse dixerunt, donec perferret eo quo perferre fur destinasset. Alii adhuc ulterius, quandoque eam rem fur tenens visus fuerit; quae sententia non optinuit. Sed et illorum sententia, qui existimaverunt, donec perferret eo quo fue destinasset, deprehensum furtum manifestum esse, ideo non videtur probari, quia magnum recipit dubitationem, utrum unius diei an etiam plurium dierum spatium terminandum sit. Quod eo pertinet, quia saepe in aliis civitatibus

181. Proto se stává, že zažalují-li v legitimním řízení (nějaký) dluh, nemohu jej později „ze samého práva“ žalovat (znovu), protože nárok ŽE MÁ POVINNOST MNĚ PLNIT vnesu neplatně; neboť povinnost plnit vzala litiskontestací zasně. Něco jiného však platí, podám-li žalobu v řízení, jež se vede z moci úřední (iudicium imperio continens); tehdy totiž obligace nicméně trvá, a proto „ze samého práva“ mohu žalovat později: (žalovaný) mě však musí odrazit námitkou (exceptio) věci rozsouzené, anebo námitkou věci na soud vznesené. Kteráže řízení jsou pak legitimní a kteráže se vedou z moci úřední, vyložíme v následujícím komentáři.

182. Přejdeme nyní k obligacím, které vznikají z deliktu, jako když někdo spáchá krádež, uloupí majetek, způsobí škodu, dopustí se injurie (urážky na cti). Ve všech těchto případech jde o obligaci jednoho druhu, zatímco při obligacích ze smlouvy se rozlišují – jak jsme výše vložili – čtyři druhy.

183. Krádeží, jak prohlásili Servius Sulpicius a Masurius Sabinus, jsou pak čtyři druhy: furtum manifestum, furtum nec manifestum, furtum conceptum a furtum oblatum. Labeo (učil, že jen) dva: furtum manifestum a furtum nec manifestum, protože furtum conceptum a furtum oblatum jsou spíše jen zvláštní druhy žalob, jež z krádeže vznikají; než druhy krádeží (samých). Což – jak se dále ukáže – se zdá opravdu správnější.

184. Furtum manifestum – krádež zjevná je podle názoru některých (právníků) ta krádež, která je odhalena, když se páchá. Podle jiných však rovněž i ta, která je odhalena na místě, kde se páchá: jako když byly na olivovém poli ukradeny olivy, anebo na vinici hrozny a zloděj (je odhalen), dokud ještě meška na tom poli anebo na té vinici, anebo byla-li krádež provedena v domě, dokud ještě zloděj meška v tom domě. Jiní (právníci šli) ještě dále a prohlásili, že krádež je zjevnou krádeží do té doby, dokud by zloděj nedopřavil (kradenou) věc tam, kam si ji dopřavit předsevzal. Jiní ještě dále – dokud by zloděj byl spatřen, jak drží tu věc. Tento názor se neprosadil, neuznává se však, jak se zdá, ani názor těch (právníků), kteří soudlili, že o krádež zjevnou jde i tehdy, byla-li odhalena dříve, než zloděj dopřavil věc tam, kam dopřavit si ji předsevzal: a sice proto, že jsou velké pochybnosti, jak má být provedeno časové ohraničení, zda lhůtou jednoho dne, anebo zda lhůtou více dní. Což má svůj význam, protože zloděj věci v jedné obcích ukradené zamýšlejí časem přenést do obcí jiných, anebo do jiných provincií. A tak se z výše uvedených názorů považuje za správný (bud) prvý nebo druhý, většina (právníků) dává však spíše zapřavdu názoru druhému.

185. Co je furtum nec manifestum lze pochopit z toho, co jsme (právě) řekli: to totiž, co není krádež zjevná, je krádež nezjevná.

subiciatur. Deinde quod lancem sive ideo haberi iubeat, ut manibus occupatis nihil subiciat, sive ideo, ut quod invenerit ibi inponat, neutrum eorum procedit, si id quod quaeratur, eius magnitudinis aut naturae sit, ut neque subici neque ibi inponi possit. Certe non dubitatur, cuiuscumque materiae sit ea lanx, satis legi fieri.

194. Propter hoc tamen, quod lex ex ea causa manifestum furtum esse iubet, sunt qui scribunt furtum manifestum aut lege intellegi aut natura: lege id ipsum de quo loquimur, natura illud de quo superius exposuimus. Sed verius est natura tantum manifestum furtum intellegi. Neque enim lex facere potest, ut qui manifestus fur non sit, manifestus sit, non magis quam qui omnino fur non sit, fur sit, et qui adulter aut homicida non sit, adulter vel homicida sit. At illud lex sane facere potest, ut proinde aliquis poena teneatur, atque si furtum vel adulterium vel homicidium admisisset, quamvis nihil eorum admiserit.

195. Furtum autem fit non solum cum quis interceptiendi causa rem alienam amovet, sed generaliter cum quis rem alienam invito domino con- tractat.

196. Itaque si quis re quae apud eum deposita sit utatur, furtum

o kterém mluvíme, podle povahy (jednání) v případech, o kterých jsme podali výklad výše. Správnější je však posuzovat krádež zjevnou jen podle povahy (jednání). Neboť zákon nemůže způsobit, aby zjevným zlodějem byl ten, kdo zjevným zlodějem není, stejně jako nemůže způsobit, aby zlodějem byl ten, kdo zlodějem není vůbec, a cizoložníkem či vrahem ten, kdo cizoložníkem či vrahem není. Zákon však může způsobit to, že někdo je trestem stíhán právě tak, jako kdyby krádež či cizoložství či vraždu spáchal, ačkoli by z těchto (činů) nespáchal žádný.

195. Ke krádeži dochází pak nejen tehdy, když někdo odstraní cizí věc proto, aby se jí zmocnil, ale obecně (i tehdy), když někdo nakládá s cizí věcí proti vůli jejího vlastníka.

196. Proto se krádeže dopouští ten, kdo používá věc, jež mu byla dána do úschovy. A z krádeže je obligačně zavázán (také) ten, kdo by přijal věc do užívání, ale používal by ji způsobem jiným, například ten, kdo by přijal do užívání stříbrné (nádobí), třeba proto, že chce pozvat přátele na večeři, a (potom) by je s sebou vozil na cestách, anebo ten, kdo by koně, které si vypůjčil na projížďku, odvedl někam daleko, což staří (právníci) napsali o člověku, který by (vypůjčeného koně) přivedl do boje.

197. Bylo ovšem rozhodnuto, že ti, kdo by vypůjčených věcí užívali jinak, než jak je do užívání přijali, dopouštějí se krádeže (pouze) tehdy, když

vědí, že to dělají proti vůli vlastníka, a že on, kdyby se o tom dověděl, by (takové užívání) nedovolil. Avšak myslí-li si, že by je dovolil, jsou zločiny krádeže prosti. Rozlišování jistě výtečné, protože bez zlého úmyslu nelze krádež spáchat.

198. Říká se však, že ke krádeži nedochází ani tehdy, když si někdo myslí, že s věcí nakládá proti vůli vlastníka, (zatím) ale se to děje s vlastnickým souhlasem. Z toho vznikla a byla řešena otázka, zda v případě, že by Titius navedl mého otroka, aby mně odcizil nějaké věci a zanesl je jemu, (ale) otrok by mně to prozradil a já – chtěje dopadnout Titia při deliktu samém – bych otrokovi dovolil, aby mu nějaké věci zanesl, je mi Titius zavázán z krádeže či z (deliktu) svedení otroka, anebo ani z toho ani z onoho. Byl vysloven názor, že Titius není zavázán ani z toho, ani z onoho. Z krádeže ne proto, že nenakládá s věcmi proti mé vůli z (deliktu) svedení otroka ne proto, že otrok se (jeho jedháním) nestal horším.

199. Někdy dochází však i ke krádeži svobodných lidí, například bylo-li by odcizeno některé z našich dětí, jež máme v pravomoci, anebo i manželka, jež je v naší moci manželské, anebo dlužník nám přisouzený či ten, kdo byl najat ke gladiátorským hrám.

200. Někdy páchá člověk krádež i na věci vlastní, jako když dlužník ukradne věc, kterou dal věřiteli do zástavy, anebo když držitel v dobré víře seberu mou věc, kterou drží.

rit, servi corrupti ideo quod deterior servus factus non est.

199. Interdum autem etiam liberorum hominum furtum fit, veluti si quis liberorum nostrorum qui in potestate nostra sint, sive etiam uxor quae in manu nostra sit, sive etiam iudicatus vel auctoratus meus subreptus fuerit.

200. Aliquando etiam suae rei quisque furtum committit, veluti si debitor rem quam creditor pignori dedit subtraxerit, vel si bonae fidei possessori rem meam possidentem subripuerim. Unde placuit eum, qui servum suum quem alius bona fide possidebat ad se reversum celaverit, furtum committere.

201. Rursus ex diverso interdum alienas res occupare et usucapere concessum est, nec creditur furtum fieri, veluti res hereditarias, quarum heres non est nactus possessionem, nisi necessarius heres extet; nam nec cessario herede extente placuit nihil pro herede usucapi posse. Item debitor rem, quam fiduciae causa creditori mancipaverit aut in iure cessit, secundum ea quae superiore commentario rettulimus, sine furto possidere et usucapere potest.

202. Interdum furti tenetur qui ipse furtum non fecerit, qualis est cuius ope consilio furtum factum est. In

Proto (také) bylo rozhodnuto, že se dopouští krádeže ten, kdo by ukryl vlastního otroka, který se k němu vrátil a kterého (zatím) v dobré víře držel někdo jiný.

201. Naproti tomu je zase někdy dovoleno okupovat a vydržet věci cizí a neuznávat se, že by šlo o krádež: (platí to) například pro věci pozůstalostní, k nimž dědic nenabyl držbu, pokud ovšem nejde o „dědice nutného“. Neboť bylo rozhodnuto, že jde-li o „dědice nutného“, nelze z titulu „pro herede“ vydržením nic nabýt. Podle toho, co jsme vložili v předcházejícím komentáři, může také dlužník – aniž by se dopouštěl krádeže – držet a vydržet věc, kterou pomocí mancipace anebo injure-cesse postoupil věřiteli k „věrné ruce“.

202. Někdy odpovídá za krádež ten, kdo sám krádež nespáchal, například ten, jehož přičiněním či návrhem byla krádež spáchána. Sem počítáme toho, kdo ti vyrazil z ruky peníze, aby je druhý sebral, anebo kdo se ti postavil do cesty, aby je druhý sebral, anebo kdo zahnal na útěk tvé ovce či dobytek, aby je druhý pochytil. A staří (právníci) napsali toto o člověku, který (kusem) červené látky zahnal na útěk stádo. Uvidíme však (dále), zda se musí poskytnout pomocná žaloba (actio utilis) v případě, že se něco provedlo z lehkomylnosti a beze snahy spáchat krádež: neboť podle Aquiliaova zákona, který o spáchání škody byl vydán, trestá se také nedbalost.

203. Actio furti (žaloba z krádeže) přísluší pak tomu, kdo má právní zájem na zachování věcí, třeba to i není vlastník. A tak vlastníkoví přísluší (tato žaloba) pouze tehdy, když sám má zájem, aby věc nevzala za své.

204. Proto platí, že (zástavní) věřitel může odcizení zástavy žalovat jako krádež; dokonce tak, že i kdyby tu věc ukradl sám vlastník, to znamená sám dlužník, přísluší nicméně věřiteli žaloba z krádeže.

205. Také přijme-li valchář šaty, aby je za pevně stanovenou úplatu vyčistil či opravil, anebo krejčí, aby je přešil, a v důsledku krádeže o ně přijde, přísluší žaloba z krádeže jemu samému, ne vlastníkoví, protože vlastník nemá žádný zájem na tom, aby nevzaly za své, ježto svého uspokojení může od valcháře či krejčího dosáhnout pomocí žaloby ze smlouvy o pronájmu, s tím ovšem, že ten valchář či krejčí jsou s to věc nahradit. Tehdy totiž, když platit schopní nejsou, přísluší žaloba z krádeže vlastníkoví samému, ježto od nich svého uspokojení dosáhnout nemůže a má proto v tomto případě zájem na tom, aby věc byla zachována.

206. Totéž, co jsme řekli o valchářovi či krejčím, budeme aplikovat i na toho, komu jsme (nějakou) věc půjčili. Neboť tak jako oni přejímají odpovědnost za náhodný zánik věci přijetím úplaty, tak musí rovněž i tento (člověk) nést odpovědnost za náhodný zánik proto, že mu připadá prospěch z užívání (věci).

competit, quia hoc casu ipsius interest rem salvam esse.

206. Quae de fullone aut sarcinatore diximus, eadem transferemus et ad eum, cui rem commodavimus. Nam ut illi mercedem capiendo custodiam praestant, ita hic quoque utendi commodum percipiendo similiter necesse habet custodiam praestare.

207. Sed is apud quem res deposita est custodiam non praestat tantumque in eo obnoxius est, si quid ipse dolo malo fecerit. Qua de causa si res ei subrepta fuerit, quia restituetur, dae eius nomine depositi non tenetur nec ob id eius interest rem salvam esse, furti itaque agere non potest, sed ea actio domino competit.

208. In summa sciendum est quaesitum esse, an inpubes rem alienam amovendo furtum faciat. Plerisque placet, quia furtum ex adfectu consistit, ita demum obligari eo crimine inpuberes, si proximus pubertati sit et ob id intellegat se delinquere.

209. Qui res alienas rapit, tenetur etiam furti. Quis enim magis alienam

rem invito domino contrectat quam qui vi rapit? Itaque recte dictum est eum inprobum furem esse. Sed propterea actionem eius delicti nomine praetor introduxit, quae appellatur vi bonorum repletorum, et est in annum quadrupli actio, post annum simpli. Quae actio utilis est, etsi quis unam rem, licet minimam, rapuerit.

210. Damni iniuriae actio constituitur per legem Aquiliam, cuius primo capite cautum est, ut si quis hominem alienum alienamve quadrupedem quae pecudum numero sit iniuria occiderit, quanti ea res in eo anno plurimi fuerit, tantum domino dare damnetur.

211. Iniuria autem occidere intelligitur, cuius dolo aut culpa id acciderit; nec ulla alia lege damnum quod sine iniuria datur, reprehenditur; itaque inpunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.

212. Nec solum corpus in actione huius legis aestimatur; sed sane si servo occiso plus dominus capiat damni quam peritum servi sit, ita quoque aestimatur, veluti si servus meus ab aliquo heres institutus, antequam iussu meo hereditatem teneret, occisus fuerit; non enim tantum ipsius pretium aestimatur, sed et hereditatis amissae quantitas. Item si ex gemellis vel e comoedis vel ex

207. Naproti tomu ten, komu byla věc dána do úschovy, za náhodný zánik neodpovídá a ručí jen za to, co by sám spáchal ze zlého úmyslu. Z toho důvodu nemůže – byla-li mu (uschovaná) věc odcizena – nastupovat (na zloděje) žalobou z krádeže, protože podle smlouvy o úschově není v tomto případě zavázán věc vracet, a proto ani nemá zájem na jejím zachování. Žaloba z krádeže přísluší však vlastníkovi.

208. Konečně je třeba vědět, že se jednalo o otázku, zda se odejmoutí cizí věci dopouští krádeže nedospělec. Většina (právníků) uznává, že pojmovým znakem krádeže je (zlý) úmysl a že proto nedospělec odpovídá za tento zločin pouze tehdy, když je velmi blízko hranici dospělosti, a proto chápe, že jedná protiprávně.

209. Za krádež odpovídá také ten, kdo cizí věci uloupí. Neboť kdo s cizí věcí nakládá více proti vůli (jejího) vlastníka než ten, kdo se jí zmocní násilím? Právem proto bylo řečeno, že lupič je nestoudný zloděj. Prátor však zavedl z tohoto deliktu zvláštní žalobu, která se nazývá „actio vi bonorum raptorum“. A do roka (od spáchání loupeže) zní tato žaloba na čtyřnásobek, po roce na jednoduchou (náhradu). Tato žaloba lze použít, i kdyby někdo uloupil (jen) jedinou věc, třeba sebesmenší.

210. Žaloba na protiprávní poškození cizí věci vyplývá ze zákona Aquiliana, v jehož první kapitole se stanoví, že kdyby někdo protiprávně zabil

cizího otroka anebo cizího čtvernožce, jenž se počítá mezi dobytek, má být odsouzen zaplatit vlastníkovi tolik, kolik v tom roce stála ta věc nejvíc.

211. Má se pak za to, že protiprávně zabijí ten, jehož zlým úmyslem anebo nedbalostí by se to stalo. A protože žádným jiným zákonem není stíhána škoda, jež není způsobena protiprávně, je bezrestný člověk, který bez nedbalosti a zlého úmyslu spáchá škodu nějakou náhodou.

212. Podle žaloby z tohoto zákona neocení se ovšem pouze tělo (zabitého otroka či dobytčete); ale vznikne-li zabitím otroka vlastníkově větší škoda, než kolik obnáší cena otroka, je jistě oceňována i tato, například kdyby můj otrok, některým za dědice ustanovený, byl zabit dříve, než by se na můj příkaz pozůstalosti ujal. Neocení se totiž jen cena (otroka) samého, ale i objem ztracené pozůstalosti. Také bylo-li by zabit jedno z dvojčat, nebo jeden z herců či hudebníků, neprovádí se ocenění jen toho, kdo byl zabit, ale započítává se navíc také to, oč ostatní, kteří zbývají, byli znehodnoceni. Stejně je tomu podle práva i tehdy, kdyby (někdo) zabil jednu mulu z páru, anebo také jednoho ze čtyřspřížích koní.

213. Ten pak, jehož otrok byl zabit, má svobodnou volbu buď zažalovat z hrdelního zločinu toho, kdo zabil, anebo vymáhat (na něm) náhradu škody podle tohoto zákona.

symphoniaci unus occisus fuerit, non solum occisi fit aestimatio, sed eo amplius id quoque computatur, quod ceteri qui supresunt depretiati sunt. Idem iruis est etiam si ex pari mularum unam vel etiam ex quadrigis equorum unum occiderit.

213. Cuius autem servus occisus est, is liberum arbitrium habet vel capitali crimine reum facere eum qui occiderit, vel hac lege damnum persequi.

214. Quod autem adiectum est in hac lege QUANTI IN EO ANNO PLURIMI EA RES FUERIT, illud efficit, si clodium puta aut luscum servum occiderit, qui in eo anno interger fuerit, ut non quanti fuerit, cum occideretur, sed quanti in eo anno plurimi fuerit, aestimatio fiat; quo fit, ut quis plus interdum consequatur quam ei damnum datum est.

215. Capite secundo adversus ad stipulatorem, quo pecuniam in fraudem stipulatoris acceptam fecerit, quanti ea res est, tanti acto constituitur.

216. Qua et ipsa parte legis damni nomine actionem introduci ma-

nifestum est. Sed id caveri non fuit necessarium, cum actio mandati ad eam rem sufficeret; nisi quod ea lege adversus infitiantem in duplum agitur.

217. Capite tertio de omni cetero damno cavetur. Itaque si quis servum vel eam quadrupedem quae pecudum numero est VULNERAVIT, SIVE EAM QUADRURUPEDEM QUAE PECUDUM NUMERO NON EST, veluti canem, aut feram bestiam, velit ursum, leonem, vulneraverit vel occiderit, hoc capite actio constituitur. In ceteris quoque animalibus, item in omnibus rebus quae anima carent damnum iniuria datum hac parte vindicatur. Si quid enim ustum aut reptum aut fractum fuerit, actio hoc capite constituitur, quamquam potuerit sola rupti appellatio in omnes istas causas sufficere; reptum ENIM INTELLEGITUR QUOD QUOQUO MODO CORRUPTUM est. Unde non solum usta aut repia aut fracta, sed etiam scissa et conlisa et effusa et quoquo modo vitata aut perempta quoque detiora facta hoc verbo continentur.

218. Hoc tamen capite non quanti in eo anno, sed quanti in diebus XXX promixis ea res fuerit, damnatur is, qui damnum dederit. Ac ne PLURIMI quidem verbum adicitur. Et ideo quidam puteverunt liberum esse iudici ad id tempus ex diebus

214. Že pak je v tomto zákoně doložka KOLIK BY V TOM ROCE STÁLA TA VĚC NEJVÍCE, má ten důsledek, že zabije-li (někdo) třeba otroka chromého nebo jednoookého, který v tom (uplynulém) roce byl (ještě) zdráv, provede se ocenění ne podle toho, jakou cenu měl, když byl zabít, ale jakou v tom roce měl cenu nejvyšší. Čimž se stane, že (poškozený vlastník) získá někdy víc, než jaká škoda mu byla způsobena.

215. Ve druhé kapitole (Aquiliova zákona) se stanoví žaloba proti adstipulátorovi, který by obmyslně ke škodě stipulátora promínil akceptilací peněžité dluh, a sice na tolik, kolik ta záležitost obnáší.

216. Je zřejmé, že také touto částí zákona se zavádí žaloba na náhradu škody. Ale zajišťovat to (zvlášť) nebylo nutné, protože žaloba ze smlouvy příkazní (z mandátu) v této záležitosti postačí. Podle Aquiliova zákona je ovšem zapírající odpůrce žalován na dvojnásobek.

217. Ve třetí kapitole jsou ustanovení o veškeré škodě ostatní. V této kapitole se tedy stanoví žaloba proti tomu, kdo by poranil otroka či toho čtvernožce, který se počítá mezi dobytek, anebo kdo by poranil či zabil toho čtvernožce, který se mezi dobytek nepočítá, jako psa nebo divoké zvíře, například medvěda (nebo) lva. V této části (zákona) se stihá také protiprávně způsobená škoda na ostatních živých tvorech,

jakož i věcech, jež jsou neživé. V této kapitole se totiž stanoví žaloba na případ, že by něco bylo spáleno či zničeno či zlomeno, ačkoli by pouhé označení „zničeno“ mohlo ve všech těchto situacích postačit: neboť výrazem „zničeno“ se rozumí (všechno), co bylo nějak znehodnoceno. Proto zahrnuje tento výraz nejen „spálené či zničené či zlomené“, ale i roztržštěné a rozdrčené a vylité a vůbec nějak poškozené či zmařené, jakož i zhořšené.

218. Podle této kapitoly se ovšem ten, kdo by způsobil škodu, neodstipuluje k zaplacení ceny, kterou ta věc měla v (právě uplynulém) roce, ale kterou měla v posledních třiceti dnech. A nedoplňuje se ani slovo NEJVÍCE. Proto se také někteří (právníci) domnívali, že ze (lhůty) třiceti dní má soudce volnost své oceňování k tomu okamžiku, kdy věc stála nejvíce, anebo k tomu, kdy stála méně. Ale Sabinus měl za to, že je třeba postupovat právě tak, jako kdyby slovo NEJVÍCE bylo doplněno i v této části (zákona): neboť zákonodárce se spokojil s tím, že užil toho slova v části první.

219. Bylo ostatně uznáno, že žaloba z toho zákona má místo pouze tehdy, když někdo způsobí škodu svým tělem (tj. přímým tělesným působením na věc); proto se také v případě, že škoda byla způsobena jinak, propouští (pouze) žaloby pomocné: například kdyby někdo zavřel a hladem zahubil cizího otroka nebo dobytce, anebo kdyby

XXX aestimationem redigere, quo plurimi res fuerit, vel ad id quo minoris fuerit. Sed Sabino placuit proinde habendum, ac si etiam hac parte PLURIMI verbum edictum esset; nam legis latorem contentum fuisse, QUOD PRIMA PARTE EO VERBO USUS ESSET.

219. CETERUM placuit ita demum ex ista lege actionem esse, si quae corpore suo damnum dederit; ideoque alio modo damno dato utiles actiones dantur, veluti si quis alienum hominem aut pecudem incluserit et fame necaverit, aut iumentum tam vehementer egerit, ut rumperetur; item si quis alieno servo persuaserit, ut in arborem ascenderet vel in puteum descenderet, et is ascendendo aut descendendo ceciderit: et aut mortuus fuerit aut aliqua parte corporis laesus sit; sed si quis alienum servum de ponte aut ripa in flumen proiecerit et is suffocatus fuerit, corpore suo damnum dedisse eo quod proiecerit, non difficiliter intellegi potest.

220. Iniuria autem committitur non solum cum quis pugno puta aut fuste percussus vel etiam verberatus erit, sed etiam si cui convicium factum fuerit, sive quis bona alicuius quasi debitoris sciens eum nihil sibi debere prospexerit, sive quis ad infamiam alicuius libellum aut carmen

scripserit, sive quis matrem familias aut praetextatum adsectatus fuerit, et denique aliis pluribus modis.

221. Pati autem iniuriam videtur non solum per nosmet ipsos, sed etiam per liberos nostros quos in potestate habemus; item per uxores nostras, quamvis in manu nostra non sint. Itaque si filiae meae quae Titio nupta est iniuriam feceris, non solum filiae nomine tecum agi iniuriarum potest, verum etiam meo quoque et Titii nomine.

222. Servo autem ipsi quidem nulla iniuria intellegitur fieri, sed domino per eum fieri videtur; non tamen isdem modis, quibus etiam per liberos nostros veluxores iniuriam pati videtur, sed ita cum quid atrocius commissum fuerit, quod aperte in contumeliam domini fieri videtur, veluti si quis alienum servum verberaverit; et in hunc casum formula proponitur. At si quis servo convicium fecerit vel pugno eum percusserit, non proponitur ulla formula, nec temere petenti datur.

223. Poena autem iniuriarum ex lege XII tabularum propter membrum quidem ruptum talio erat; propter os vero fractum aut conlissum trecentorum assium poena erat, si libero os fractum erat; at si servo, CL; propter ceteras vero iniurias XXV assium poena erat constituta.

někdo pohnál dobytek tak prudce, že by se poškodil; také kdyby někdo přemluvil cizího otroka, aby vyšplhal na strom, nebo aby sestoupil do studny a on by při šplhání či sestupu spadl a buď se zabil, nebo se poranil na nějaké části těla. Naproti tomu lze snadno pochopit, že ten, kdo by shodil z mostu či ze břehu do řeky cizího otroka a on se utopil, způsobil tím, že shodil, škodu svým tělem.

220. Urážka (injurie), se pak spáchá nejen tehdy, když někdo bude udeřen nebo i zbit, třeba pěstí nebo klackem, ale i tehdy, když by někdo byl zostuzen, ať již tím, že by dražbu jeho majetku jako (majetku) dlužníkova dal vyhlásit ten, kdo ví, že mu (nařčený) není nic dlužen, anebo tím, že by někdo k potupě druhého sepsal list nebo (složil) báseň, anebo že by někdo chodil v patách za matkou rodiny či za nedospělcem a potom mnoha jinými způsoby.

221. Má se pak za to, že urážku utrpíme nejen skrze sebe samy, ale i skrze naše děti, jež máme v pravomoci; rovněž skrze naše manželky, třeba by i v naší manželské moci nebyly. Proto uraží-li mou dceru, která je provdána za Titia, je možno tě pro urážku žalovat nejen jménem dcery, ale také i jménem mým a (jménem) Titia.

222. Otrokovi samému, jak se rozumí, žádnou urážku sice způsobil nelze, má se však za to, že v jeho osobě se uráží pán. Ne ovšem v téžže

případech, kdy utrpíme urážku také skrze naše děti či manželky, ale v těch, kdy se spáchá něco krutějšího, (něco) co se děje zjevně na potupu pána, jako když by někdo cizího otroka ztloukl. A na tento případ je proponována (zvláštní) formule. Naproti tomu na případ, že by někdo otroka zostudil anebo (jen) udeřil pěstí, žádná formule proponována není a žalobci se jen tak nedává.

223. Za urážku, způsobenou zlomením údu, byla podle zákona 12 de sek trestem odveta. Naproti tomu za zlomenou či rozdrčenou kost byla trestem (pokuta) tři sta assů, byla-li kost zlomena svobodnému; avšak (byla-li zlomena) otrokovi, (platilo se) 150 (assů). Za všechny ostatní urážky byl pak stanoven trest 25 assů. A v oněch dobách velké chudoby se tyto peněžité tresty zdály docela vyhovující.

224. Dneska užíváme však práva jiného. Prétor nám totiž dovoluje, abychom urážku ocenili sami a soudce (potom) odsoudí (žalovného) k částce, kterou navrhneme, anebo k částce nižší – podle toho, jak sám uzná. Protože však (tzv.) těžkou urážku posuzuje obvykle (sám) prétor, ohodnotíme v případě, že by současně určil vyšší peněžité záruky, která se v té záležitosti musí poskytnout, (naš nárok) ve formuli částkou úplně stejnou a soudce, ačkoli by mohl odsoudit i k částce nižší, neodvážá se zpravidla přece jen vzhledem k vážnosti prétora objem rozsudku zmenšit.

Et videbantur illis temporibus in magna paupertate satis idoneae istae pecuniariae poenae.

224. Sed nunc alio iure utimur. Permittitur enim nobis a praetore ipsis iniuriam aestimare, et iudex vel tanti condemnat quanti nos aestimaverimus, vel minoris, prout ei visum fuerit. Sed cum atrocem iniuriam praetor aestimare soleat, si simul constituerit quantae pecuniae eo nomine fieri debeat vadimonium, hac ipsa quantitate taxamus formulam, et iudex quamvis possit vel minoris damnare, plerumque tamen propter ipsius praetoris auctoritatem non audet monuere condemnationem.

225. Atrox autem iniuria aestimatur vel ex facto, veluti si quis ab aliquo vulneratus aut verberatus fustibusve caesus fuerit; vel ex loco, veluti si cui in theatro aut in foro iniuria facta sit; vel ex persona, veluti si magistratus iniuriam passus fuerit, vel senatori ab humili persona facta sit iniuria.

225. Těžká urážka se pak posuzuje buď podle činu (samého), jako byli by někdo někým poraněn či potlučen anebo zbit klackem; anebo podle místa, jako byla-li by někomu způsobena urážka v divadle nebo na fóru; anebo podle osoby, jako byli by uražen státní úředník či byla-li by senátorovi způsobena urážka osobou nízkou.